

(2) התעלה הגדולה, המעבירה את מייחם אל הבריכות, בעזרת תחנות שאיבה חזקות. אחת מהן היא התחנה מס' 2, הנראית משמאל (10). המעלה את המים מן התעלה אל הבריכות. (3) חדר האוכל. (4) משרד המנהל. מן הבריכות עוברת תמיסת האשלג

בנוף המרהיב שיכן מפעל האשלג, הנראה כאן כולו. הצלם צילם את המקום כשגבו אל בריכות הקארנאליס העצומות, שאינן נראות בתמונה. בקצה הימני נראים הריימואב, שהם מעבר לגבול. בתמונה: (1) הריימואב, אשר למרגלותיו שוכן מחנה פועלי המפעל.

מן הים אל השק:

● **שלב ראשון:** תחנות שאיבה אדירות שואבות את המים מים המלח, מעבירות אותם לאורך תעלה ארוכה לתוך בריכות גדולות ("בריכות המלח").

● **שלב שני:** בבריכות המלח מתחילים המים להתאדות. כתוצאה מכך שוקע המלח בתחתית הבריכה.

● **שלב שלישי:** אחרי שקיעת המלח, מועברים המים מבריכות המלח לבריכות אחרות ("בריכות קארנאליס"). בבריכות המלח נשאר רק המלח, והוא מוחזר לים בעזרת זרם של מים מתוקים. למדינה אין שימוש בכמויות עצומות כאלה של מלח טהור. רק כמות קטנה ממנו מגיעה לשווקי המלח של עקרת הבית.

● **שלב רביעי:** בבריכות קארנאליס ממשיכים המים להתאדות, וכתוצאה מכך שוקע הקארנאליס לתחתית הבריכות. הקארנאליס הוא חומר לבן הדומה בצורתו לשלג, והוא מורכב מאשלג וממאגנזיום.

● **שלב חמישי:** אחרי ששקע די קארנאליס, מופעלת בבריכה דוברת (או "פונטון") הפועלת כמו טרקטור גדול המורכב על סירה. הדוברת נעה לאורך הבריכה, שואבת את גבישי הקארנאליס, יחד עם כמות מסוימת של מים, לתוך צינור גמיש נייד. צינור זה מעביר את התמיסה למסמך השדה.

● **שלב ששי:** מסמך השדה הוא דוד קוני גדול, בו מסתובבת התמיסה

בהדרגה צורת חרש. אולם כל מחשבה כזאת היתה מדוב יוסף והלאה.

היעד הראשון שלו היה לסלק את האיש שהקים את מפעל האשלג. יש מאין, חרף מכשולים אגדיים: ראש חברת האשלג הקר דמת, המהנדס משה נובומייסקי (78). נובומייסקי נכשל בהשגת הכסף לחידוש העבודה אחרי מלחמת העצמאות. לדבריו, היתה לו כשלושן זה סיבה שסוטה: מדי הוסיפו ב" עיר אמריקאית כדי לגייס הון, היה הנציג הישראלי הקרוב ביותר מוזרו הפרטי ש" מועה שהממשלה עומדת להלאים את המפעל. על איש אינו מעוניין להשקיע כסף במפעל שעומדים להלאים אותו.

נובומייסקי, האיש המנוסה ביותר בישראל בכל הנוגע לאשלג, סולק כליל על ידי דוב יוסף. יחד עמו סולקו כל חותיקי החברה, כל המומחים שאי פעם עסקו בייצור אשלג. במקומם גייס דוב יוסף צוות חרש לצוות זה היתה תכונה עיקרית אחת משר תפת עם דוב יוסף עצמו: מעולם לא נגעה ידם בטיהה אחת של תמיסת אשלג.

שר הפיטפיתוח

לא היה די בסילוק המנוסים. היה צורך לסלק גם את פירות נסיונם, את שיטות העבודה שהתגבשו בנסיון השנים ושהוכיחו את עצמן למעשה כתנאים המסויימים של ים המלח.

דוב יוסף הטיל על צוות טכנאי להמציא תהליך חדש של עבודת חיקוק. הטכנאים לא איכזבו אותו. הם המציאו תהליך שנראה מצויין על גבי הגייר, ושהיה שונה לחלוטין מן התהליך הקודם. הוא חיב, כמו כן, את פסילת המפעל הישן, היחיד שעמד באותו רגע מוכן לעבודה.

זאת היתה ההחלטה הגורלית, שהסביעה את חותמה על כל אשר קרה מאז בסדום. אם אפשר לדבר על קללת סדום, הרי התי לטה זו הכילה את קללתה.

מי החליט אותה?

ההחלטה נתקבלה על ידי דוב יוסף בכבוד ובעצמו. היועץ העיקרי שלו בענין זה היה איש זר: אדם בשם סטרלצוף, באיכות החברה האמריקאית לבנין מפעלים כימיים (סי.סי.טי.).

זה היה בשנת 1954. שתי שנים יקרות כבר עברו מאז ההלאמה. בארץ התקרבה עונת הבחירות. דוב יוסף נתקף לפתע פא ניקה. הוא הרגיש כי הקאריירה האישית שלו היתה מונחת עתה על כפות המאזניים. נצחון או כשלון בסדום, פירושם היה נצחון או כשלון שלו.

יוסף לא למד מעולם את הכלל העתיק: "אל יתהלל חונר כמפתח". כלל שהוא נכון שבעתים כשהמדובר בפתוח ממש. הוא אהב המיד להצהיר הצהרות מצלצלות, לורות מסביבו מספרים רברבניים. לו יכלו הפיטפוטרים לבוא במקום מעשי הפיתוח, היה יוסף שריהפיתוח האיריאלי. תחת זאת ייכנס להיסטוריה רק כשר הפיטפיתוח.

המצב בסדום היה בכל רע: שום יצור רציני לא נראה אפילו באוסף. לפתע קם השר הוודעי, לשמחת אורחי המדינה ולתדהמתם של כל העובדים במקום: בשנת 1955 תייצר המדינה 150 אלף טון של אש-

לו את מעמדו כגורם ממדרגה ראשונה לרי כישת מטבעי-חרץ.

על גבי הגייר, היה החשבון ששטו למדי. בעזרת הבריכות הקיימות ובתוספת הבריכות החדשות שבנייתן היה בשלב ביצוע, אפשר לייצר 135 אלף טון אשלג לשנה, כ-400 טון ליום. כל טון של אשלג נמכר במחיר של כ-12 לירות שטרלינג בנמל חיפה. ההכנסה השנתית: שבעה וחצי מליון ל"י.

זה היה החשבון לפני ארבע שנים. מ' אותו רגע השקיעה ממשלת ישראל 28 מליון לירות במפעל. היתה זאת השקעה במ' לוא מוכן המלה — הכסף שקע באדמת סדום כטיפות מים באדמת בצורה, בחלקו, מבלי להשאיר אחרי שום עקבות.

כעבור ארבע שנים 28 מליון ל"י גר' אית המציאות של חודש יולי, 1956, כך: הייצור היומי מגיש בקושי רב ל-100 טון ליום, רבע מן התפוקה המובטחת. מדי חודש בחודשו בולע המפעל 350 אלף ל"י, מכניס רק 150 אלף ל"י. מדינת ישראל מפי' סידה עליו בכל יום 6666 ל"י. במושגים של תקופת יב'המגן, זהו הפסד שבועי של מטוס מוסקטור או טאקן שדמן.

המדינה היתה חוסכת כסף רב לו הש' תמשה בבריכות הגדולות של סדום לגדל קרפיונים.

מעמקי השחצנות

אין הושג נם כלכלי הפוך זה? הס' רטים מצטרפים לספר לימוד מיוחד במינו: ספר שעל כריכתו צריכה להתנוסס הכותרת, "איך להרוס מפעל".

בשעת ההלאמה, היה קיים מפעל חתיק ומנוסה בדרום ים המלח. הוא הוקם בשנת 1934, כאחרי הצעיר של המפעל הצפוני, שגפ'ל בינתיים לדיי הירדנים. תוך תקופת עבודה של 18 שנה התפתח בו צוות רחב של מומחים ופועלים.

מבחינה כלכלית השיג צוות חתיק זה הישג מזהיר, כשהצליח להגיע לתפוקה של 150 טון ליום. על אף העוני הכלכלי של החברה הישנה. מבחינה חלוצית הצטיין ב' החזיקו מעמד בנקודה הגיחת. שהקשר הי' חיד שלה עם הישוב היהודי היה על ידי הפלגה בסירת-מוטור אל המפעל הצפוני, מרחק של 70 קילומטרים על פני המים. מבחינה לאומית רשם קומץ זה דף מזהיר במלחמת תש"ה, כאשר סירב למלא את פק' דת'הנסיגה של המטכ"ל, והגיש את סדום למדינת-ישראל על מגש של זיעה, התנזרות וסבל.

כל זה לא ענין את השר החדש. עקרון אחד ויחיד הודרך אותו: כל מה שקיים הוא פסול מעיקרו, יש להתחיל את הכל מחדש לגמרי.

קשה לצלול כיום למעמקי השחצנות של שר שלא עסק אף רגע אחד בחייו באשלג, ושלא ניהל אף יום אחד בחייו מפעל תע' שייתי, אך שקיבל על עצמו לפסול את נסיונם של אותם אשר ייצרו אשלג בים המלח במשך דור שלם.

אדם צנוע יותר היה קובע קו הפוך: לתת למפעל הישן לעבוד כסדרו, להשאיר במקום את כל הצוות החתיק, להקים בצדו לאט-לאט מפעל החדש וגדול יותר, להודרך

לג. באותו רגע לא ייצרה המדינה אפילו קילוגרם אחד של אשלג.

השר משחק פוקר

תוצאות הממשיות של הבטחה זו (הן כיום נחלת הכלל): בשנת 1955 ייצ' רה מדינת ישראל בסך הכל 14 אלף טון של אשלג, זה היה כ-10% מן המובטח. גרוע יותר: זה היה רק כרבע מן הייצור של אותו המפעל לפני מלחמת תש"ה, בימי ההנהלה של נובומייסקי.

פחות ידועות התוצאות הטכניות של הב' טחה זו. דוב יוסף קרא למשרדו את טכ' נאיו. הוא נתן להם הוראה חד-משמעית: לגמור את הקמת המפעל בכל מחיר. הוא הציג להם לוח זמנים דמיוני. דוב שפירא, מנהל המפעל הבטיח להגשימו.

מאותו רגע החל מירון שגעוני, שהיה הרהי-אסונות. הכל נעשה בחפזון, ללא בדי' קות מספיקות. הותקנו חיבורים זמניים, ש' לא יכלו לעמוד בעומס רציני של עבודה. העיקר היה לגמור איך שהוא — ולו גם רק למראית עין.

כדי להבין את אשר קרה, חייבים לשחזר את התהליך הדוביוסיפי כולו:

● תחילה הוחלט על תהליך חדש ל' גמרי, שלא נבדק מעולם בתנאי הארץ ושלא קיים דוגמתו בשום מקום בעולם כולו.

השבוע טענו מהנדסי חברת הדשנים, ש' תיכננו את המכונות, כי מעולם לא עלה על דעתם להקים מפעל ל-135 אלף טון, לדבריהם. היה כל התיכונן מבוסס על 80 אלף טון אשלג לשנה בלבד. אם טענה זו אינה שקר לשם הגנה-עצמית, הרי שפירוש הדבר כי שר-הפיתוח העלים את הדבר מ'

עיני הציבור, הנהלת המפעל ומשרד-הפיתוח — מעשה אונאה שקשה למצוא לו הגדרה.

● התהליך כולו הומצא ללא שום בדיקה רצינית, מבלי לבחון אם הוא בכלל ניתן לביצוע בסדום. במידה שהיו בדיקות, נעשו במעבדה — גם הן לא היו שלמות. ברגע שהחלו להתקין את המפעל החדש, ששט לא ידע איש בכחון אם התהליך החדש מסוגל לפעול.

● העבודה החלה לפני שנגמר אפילו התכנון. כשנגמרה הקמתו של החלק ה' ראשון, רק הגיעו התוכניות של החלק ה' אחרון.

● מעולם לא ישבו המומחים לעבד תק' ציב מפורט של המפעל. למפעל הממלכתי הגדול ביותר של מדינת ישראל, בו הושקעו עשרות מליוני ל"י מכספי האומה, ששט לא היה קיים תקציבי.

● המפעל החל מחלק עבודות לקבלנים בחפזון, אחרי שחיסל את המחלקה הטכ' גית החתיקה והמנוסה שלו. עבודות אלה נמסרו מבלי להחתיים את הקבלנים מראש על חושים. ברוב המקרים נחתמו החושים רק זמן רב אחרי התחלת העבודה, כשה' חברה לא יכלה עוד להכתוב תנאים כל שהם לקבלן.

● הרוב המוחלט של הקבלנים היה חסר כל נסיון בעבודות מסוג זה. חוסר-נסיון זה גרם לביובו עצום ולביצוע רשלני של העבודה.

● במפעל הממלכתי הגדול הזה לא היה קיים מוסד לביקורת שהתאים לגודל ההו' צאות. לא היתה כל אפשרות לבדוק אם הקבלנים, ובראשם סולוב'ונה והחברה ה' אומית להנדסה שהוא קבלן פרטי, ממלאים בכלל את תנאי החושים, או כדי למנוע גניבות ומעילות ממש. מעילות כאלה היו